

STADSARCHEOLOGIE GENT

Archeologienota projectcode 2016K64

GB, Neerscheldestraat

2016K64

Verantwoordelijke uitgever: Stad Gent – De Zwarte Doos – Stadsarcheologie Gent
Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge, stadsarcheologie@stad.gent, tel. 09 266 57 60 - fax 09 266 57 87

Inhoudstafel

Deel 1: Privacyfiche bureau-onderzoek

Deel 2: Verslag van resultaten bureau-onderzoek

2.1 Beschrijvend deel

- 2.1.1 Administratieve gegevens / technische fiche
- 2.1.2 Juridische context
- 2.1.3 Onderzoekskader
- 2.1.4 Ruimtelijke situering
- 2.1.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief
- 2.1.6 Archeologisch potentieel

- 2.1.6.1 Methode en onderzoeksvragen
- 2.1.6.2 Fysisch geografische situatie
- 2.1.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen
- 2.1.6.4 Archeologische indicatoren
- 2.1.6.5 Verstoringshistoriek

2.2 Assessmentrapport

2.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

- 2.2.1.1 Geologie
- 2.2.1.2 Bodem

- 2.2.1.2.1 Bodemtypes*
- 2.2.1.2.2 Bodem, bodemerosie en bodemgebruik*

2.2.1.3 Topografie en hydrografie

2.2.2 Gekende archeologische waarden

- 2.2.2.1 Historisch onderzoek
- 2.2.2.2 Cartografische gegevens
- 2.2.2.3 Beschrijving van de gekende archeologische waarden
- 2.2.2.4 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

2.2.3 Conclusie en synthese

- 2.2.3.1 Algemeen
- 2.2.3.2 Conclusie gericht op niet-gespecialiseerd publiek
- 2.2.3.3 Conclusie gericht op gespecialiseerd publiek

2.3 Relevante bibliografie

2.4 Bijlagen

2.4.1 Plannenlijst

2.4.2 Fotolijst

Deel 3: Programma van maatregelen

3.1 Administratieve gegevens / technische fiche

3.2 Synthese

3.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

3.3.1. Impactanalyse

3.3.2 Gemotiveerd advies

3.4 Bijlage

3.4.1. Plannenlijst

Deel 2: Verslag van resultaten bureau-onderzoek

2.1 Beschrijvend deel

2.1.1 Administratieve gegevens / technische fiche

Projectcode:	2016K64
Locatie:	Oost-Vlaanderen, Gentbrugge, Neerscheldestraat 12-14 en Scheldekaai
Kadaster Afdeling Sectie Percelen:	Afdeling 22, Sectie B, nrs, 1f3 en 3d10
Kadasterplan:	Zie plan 1
Topografische kaart:	Zie plan 2
Bounding Box:	(106111, 192869); (106218, 192869); (106111, 192687); (106218,192687)
Onderdeel Archeologische zone:	Nee
Grootte percelen:	6999.69 m ²
Grootte projectgebied:	6999.69 m ²
Reden van de ingreep:	Verkavelingsaanvraag
Overzichtsplan verstoorte zones:	Niet van toepassing
Wettelijk depot:	D/2016/0341/22
Erkende archeoloog:	Marie-Anne Bru OE/ERK/Archeoloog/2015/00012
Datum bureau-onderzoek:	8 november- 9 november 2016
Contact:	Stadsarcheologie Gent Dulle-Grietlaan 12 9050 Gentbrugge, stadsarcheologie@stad.gent tel. 09/2665760

2.1.2 Juridische context

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag voor een verkaveling BUITEN de Gentse vastgestelde archeologische zone. Het gaat om een gebied voor wonen en met een publiekrechtelijke aanvrager. Het betreft hier dus een zone waarbij de totale oppervlakte van de percelen 3000 m² of meer beslaat.

De oppervlakte van het totale plangebied in kwestie bedraagt 6999.69 m², vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.1.3 Onderzoekskader

Aanleiding van dit bureauonderzoek vormt de geplande verkavelingsaanvraag voor bovenvermelde percelen. De gebouwen op de voormalige percelen 3f9 en 2z5 zijn reeds gesloopt en de percelen zijn samengevoegd tot het nieuwe perceelnummer 3d10. Deze verkavelingsaanvraag gebeurt met het oog op een latere aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning voor het bouwen van nieuwe wooneenheden.

Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid. Finaal formuleert het archeologische vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering. Het projectgebied wordt gekenmerkt door de Scheldekaai en Neerscheldestraat met een hoge dichtheid bebouwing met enerzijds de recente hoogbouw langs de Scheldekaai en de gesloten bebouwing van gezinswoningen langs de Neerscheldestraat. De percelen liggen momenteel braak als gevolg van eerdere slopingen.

2.1.4 Ruimtelijke situering

De projectzone Neerscheldestraat en Scheldekaai (kad. Afdeling 22, Sectie B, nrs. 1f3 en 3d10) situeert zich ten zuidwesten van het historische centrum van Gent in de deelgemeente Gentbrugge. De projectzone is een braakliggende zone die ontstaan is na de afbraak van een aantal arbeiderswoningen¹ langs de Neerscheldestraat. De totale som van de percelen waarop de verkavelingsaanvraag van toepassing is, bedraagt 6999.69 m² en is volgens het gewestplan "Gentse en Kanaalzone" gelegen in "woongebieden".

¹ BOGAERT, C., LANCLUS, K. & VERBEECK, M., *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent, Fusiegemeenten*, in: *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4ND*, Brussel – Gent, 1983; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Zes arbeidershuisjes*, in: *Inventaris Onroerend Erfgoed*, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/26493> (geraadpleegd op 8 november 2016).

Foto 1: Situering projectzone op de orthofoto van 2015 (Eurosense Belfotop & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Plan 1: Situering projectgebied op het hedendaags kadaster (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

- Welke gebruiksevolutie kende het terrein en wat was de impact ervan op eventuele archeologische sites?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is het nodig andere vormen van vooronderzoek in te schakelen om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden?

2.1.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Omdat het projectgebied Neerscheldestraat-Scheldekaai gekenmerkt worden door een recente hoge densiteit aan bebouwing heeft het bureau-onderzoek zich slechts beperkt gefocust op de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

1. Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
2. Quartair geologische kaart van Vlaanderen
3. Bodemkaart
4. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
5. Hydrografische kaart van Vlaanderen
6. Bodemerosie kaart
7. Bodemgebruikskaart

2.1.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd evenals diverse wetenschappelijke literatuur; bestaande uit voornamelijk door Stadsarcheologie Gent opgebouwde en bestudeerde archeologische ensembles en bewaard in De Zwarte Doos. Dit werd aangevuld met het raadplegen van de Inventaris Onroerend Erfgoed (erfgoedobjecten), de Inventaris van de beschermde archeologische sites en de Inventaris van de beschermde monumenten, landschappen en stadsgezichten; evenals de Steneninventaris (de door Stadsarcheologie Gent opgemaakte en bijgehouden inventaris van alle gekende 13de-eeuwse (natuur)stenen huizen op grondgebied Gent) en de Inventaris van de walsites (de door Stadsarcheologie Gent opgemaakte en bijgehouden inventaris van alle op cartografie voorkomende sites met walgracht op grondgebied Gent). **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

2.1.6.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën waaronder ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Omdat het projectgebied Neerscheldestraat-Scheldekaai een dense 19de- en 20ste-eeuwse bebouwing kent, werden verschillende bronnen nagekeken om aldus een inzicht te krijgen in de pre-industriële geschiedenis van deze site. Daarbij werd aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische bebouwing of landschapsgebruik. Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

Panorama op Gent, 1534
Kaart van Jacob van Deventer, midden 16de eeuw
Kaart van Braun en Hogenberg, 1572
Kaart van Horenbault, 1619
Kaart van Hondius, 1641
Kaart van Ferraris, 1771-1777
Kaart van G. Goethals, 1796
Atlas der Buurtwegen, 1843-1845
Primitief kadaster, ca. 1830
Popp Kadasterkaarten, 1842-1879
Kaart van P. en L. Gérard (1855)
Kaart van Gevaert en Van Impe (1878)
Plattegrond van Gent door Compijn & Soenen (1912)
Luchtfoto, 2015

2.1.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken, kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kunnen verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten. Om een correcte inschatting hiervan te maken werd gebruik gemaakt van volgende bronnen:

Kadasterkaart
topografische kaart (1981)
orthogonale luchtfoto
ontwerpplannen

Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.

2.2 Assessmentrapport

In dit assessmentrapport wordt alle beschikbare en van nut zijnde informatie uit het bureauonderzoek samengebracht. Deze informatie dient als basis voor een gemotiveerde archeologische kijk op de eventueel aanwezige archeologische erfgoedwaarden en de uit te voeren acties.

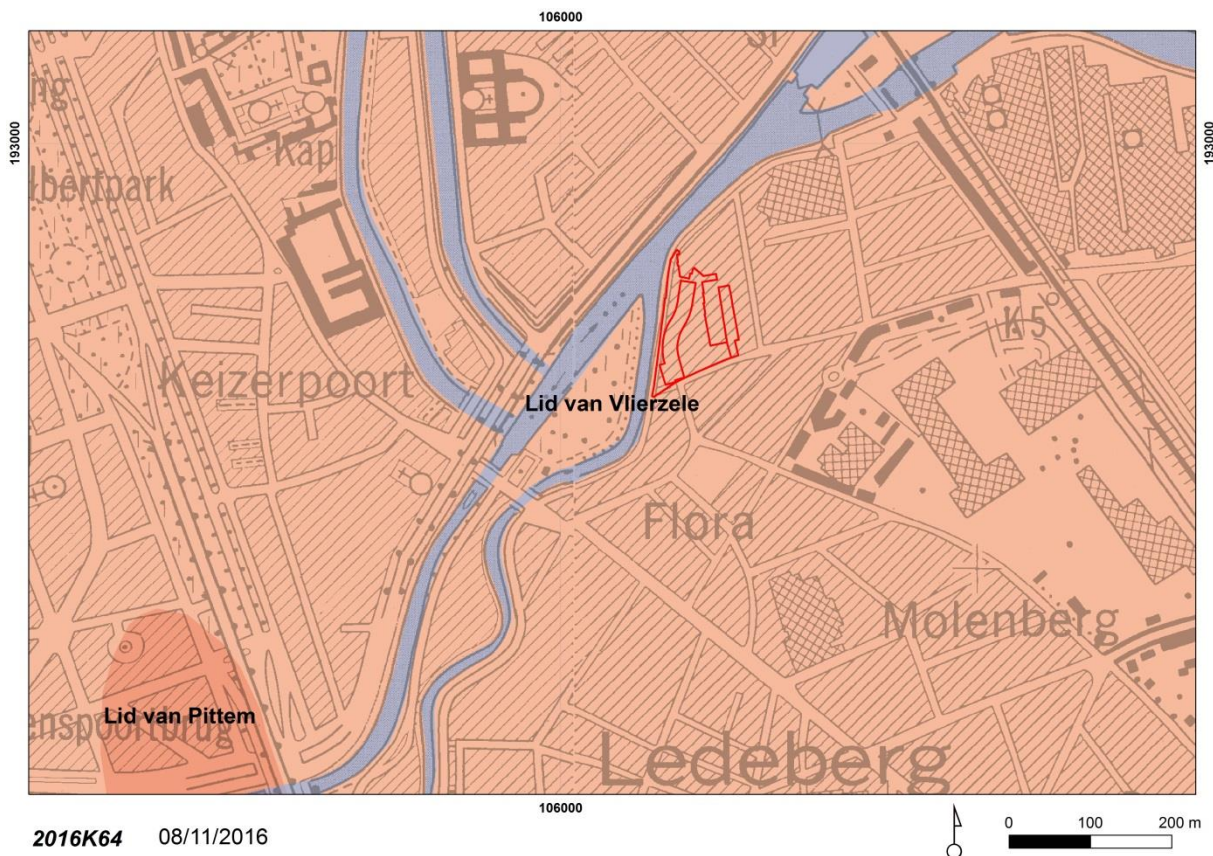
2.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

2.2.1.1 Geologie

Voor geologen zijn dekzanden een geomorfologisch fenomeen, typisch voor een periglaciaal rivierenlandschap². Tijdens de laatste ijstijd, vooral in het Laat-Glaciaal, waren de omstandigheden gunstig voor windwerking zoals men dit vandaag kan waarnemen in de woestijn of aan onze kust. Wind is namelijk in staat klei en silt weg te blazen, en de grovere en zwaardere fracties, zoals zand, over te houden. Bij het smelten van de permafrost, de permanent bevroren bodem, in de korte zomer, werden op die manier in de rivierbeddingen van de Leie- en Scheldevallei grote hoeveelheden sediment gesorteerd. Bovendien volgde op het verdwijnen van de permafrost een daling van de grondwatertafel, waardoor de infiltratie van regenwater mogelijk werd. Omdat zand net iets te zwaar is om over grote afstanden te worden verplaatst, ontstonden lokaal in de rivierbeddingen kleine en grote rivierduinen, overwegend aan de oostelijke valleiflank. Binnen en buiten de rivierbedding vormden zich tevens verschillende kleine en grote dekzandruggen.

Dekzanden zijn zandige eolische afzettingen die hoofdzakelijk ontstaan zijn uit oudere rivierafzettingen. Het zijn goed gesorteerde zanden met een korrelgroottemediaan van 150 tot 210 µm en die als een deken over de oudere afzettingen liggen. Vaak vormen ze zwak uitgesproken bulten in het landschap. Zowel in Nederland (Noord-Brabant en Gelderse Vallei) als in Vlaanderen is het voorkomen van deze dekzandruggen goed gekend. De meeste dekzanden werden door de mens ingericht als kouters. Typisch voor de dekzanden is het voorkomen van keienvloertjes (deflatiehorizonten), omdat grint en keien door de wind niet worden verplaatst. Op bodemkaarten worden ze gekarteerd als zandleembodems. Men vermoedt een Laat-Glaciaal ouderdom. In en rond Gent zijn, dankzij de kwartaairkaart, minstens een vijftal dekzandruggen te identificeren. Ten noorden van de Blandijnberg ligt een dekzandrug: de Kouter en de Zandberg. Een tweede dekzandrug, ten oosten van Gent, komt overeen met de Sint-Baafskouter. Ten zuidoosten heeft men de dekzandrug van Ledeberg. Bij Ekkergem vindt men een kleine, lage dekzandrug. En tenslotte ligt er een grote dekzandrug ten westen van Gent: Mariakerkekouter. Nadien tot in recentere periodes had de wind nog vrij spel op rivierduinen en onbedekte zandruggen. Het materiaal bleef zich eolisch verplaatsen, het landschap veranderde echter niet meer drastisch van uitzicht.

² GELAUDE, F., *Gent. Rivierduinen en dekzandruggen*, (Erfgoedmemo, nr. 44), Gent, 2010.

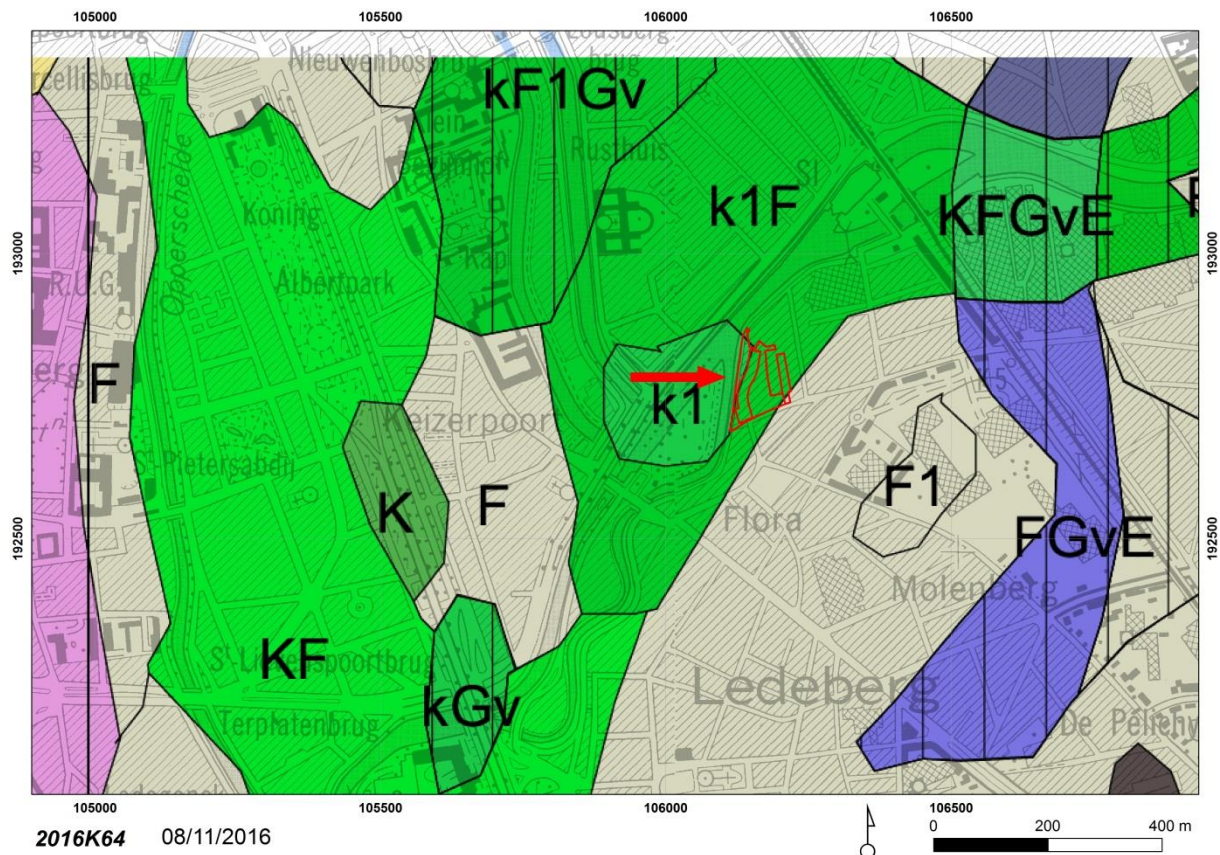
Plan 3: De projectzone aangeduid op de Tertiaire geologische kaart (MVG dep EWBL afd. natuurlijke rijkdommen & energie)

Het tertiaire substraat bestaande uit subhorizontale zandige en kleiige lagen van mariene oorsprong was tijdens het uitschuren van de Vlaamse Vallei in het begin van het Kwartair (Pleistoceen) aan erosie onderhevig. De Blandijnberg ontsnapte aan die erosie en vormt zo een tertiaire getuigenheuvel, bedekt met Bartoon-klei. In de vallei zelf is veel van het tertiair weg geërodeerd en later door kwartaire afzettingen bedekt. Ten zuiden van de Blandijnberg bestaat het tertiair substraat uit Paniseliaan (klei-zandcomplex) of Ieperiaan (zand) dat op een diepte van minder dan 2 m kan aangetroffen worden. Elders rond de stad ligt het tertiaire substraat (ten noorden van de stad is dit het lid van Vlierzele) onder een dik Kwartair dek bedolven (dikwijls meer dan 20 m). De kwartaire afzettingen, die uniform het tertiaire substraat bedekken, werden in verschillende perioden afgezet. Tijdens de Würmijstijd werd het jong-pleistocene zand (dekzand), niveo-eolisch afgezet. Deze dekzandlaag heeft een dikte van 80 tot 150 cm. In de erop volgende zachtere periode werden hierin door Schelde, Leie en bijhorende beken de valleien dieper uitgesleten. Tijdens de koudere droge periodes in het Epi-pleistoceen werd zandig materiaal vanuit deze valleien opgestoven en vormde lokale dekzandophogingen. Dit zijn de locaties die met kouters in verband gebracht kunnen worden. Deze lokale dekzanden zijn te vinden net buiten de valleiranden.

Het Lid van Vlierzele³ bestaat voornamelijk uit fijn zand, duidelijk horizontaal of kruisgewijs gelaagd, soms homogeen, met veel tubulaties. Naar onder toe gaat het over in een meestal homogeen, kleiig zeer fijn zand, met kleine kleilensjes. Bovenaan komen gedifferentieerde kleilagen met humeuze intercalaties voor. De afzetting bevat slechts weinig macrofossielen. Harde zandsteenbanken komen regelmatig voor; ze vallen soms uiteen in dunne plakketten. Het Lid van Vlierzele dagzoomt in het

³ www.dov.vlaanderen.be

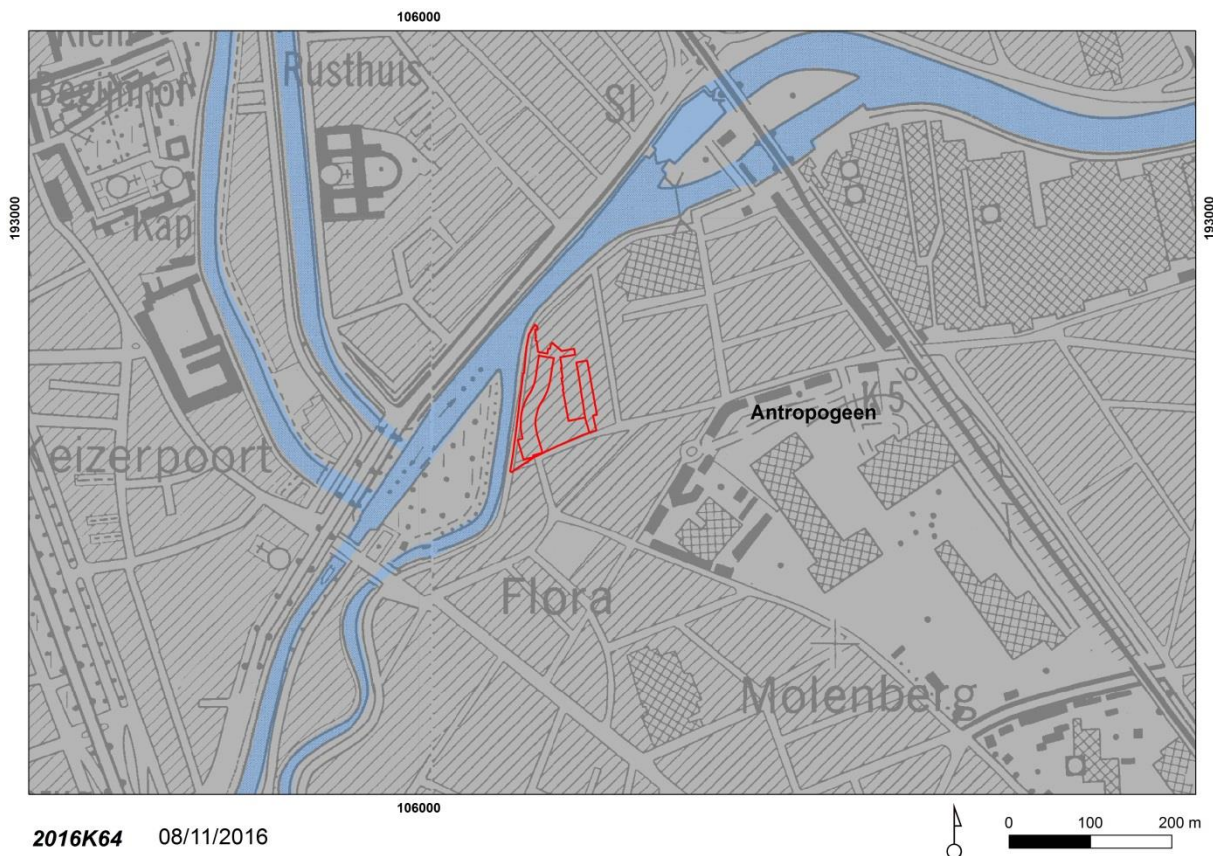
midden en het noorden van de provincies Oost- en West-Vlaanderen (ten noorden van de ontsluitingszone van het Lid van Pittem), en in het noordwesten van de provincie Brabant. Het komt voor op enkele toppen van de zuid-vlaamse heuvels. Op de vroegere Geologische Kaart is het aangeduid als Pld. Het Lid van Vlierzele ontsluit in een groot deel van het noorden van het kaartblad Gent (22). Ook op de heuveltoppen in het zuiden van het kaartblad werd het Lid van Vlierzele dadelijk onder de kwartaire bedekking aangetroffen. Opmerkelijk is wel dat de dikte op de heuveltoppen gereduceerd is tot een tiental meter, terwijl meer noordelijk de dikte 15 tot 20 m bedraagt. Opvallend is ook de overgang van een meer zandig karakter in het westen naar een meer kleihoudend zand in het oosten. Deze overgang gaat gepaard met het uitwigen van (of eventueel versmelten met) het onderliggend Lid van Pittem. Boorbeschrijvingen, maar vooral de interpretatie van diepsonderingen, laten toe het meer kleihoudende Lid van Vlierzele nog verder onder te verdelen in drie pakketten. Het centraal deel is sterk kleihoudend, terwijl het bovenste deel als homogeen zandig en het onderste deel als heterogeen zandig gekarakteriseerd kan worden.

Plan 4: De projectzone aangeduid op de Kwartair geologische kaart. Het projectgebied is Continentaal Holoceen op Fluvio-Periglaciaal Weichseliaan (klastisch-alluviaal) ingekleurd (K1F) (dov.vlaanderen.be)

2.2.1.2 Bodem

2.2.1.2.1 Bodemtypes

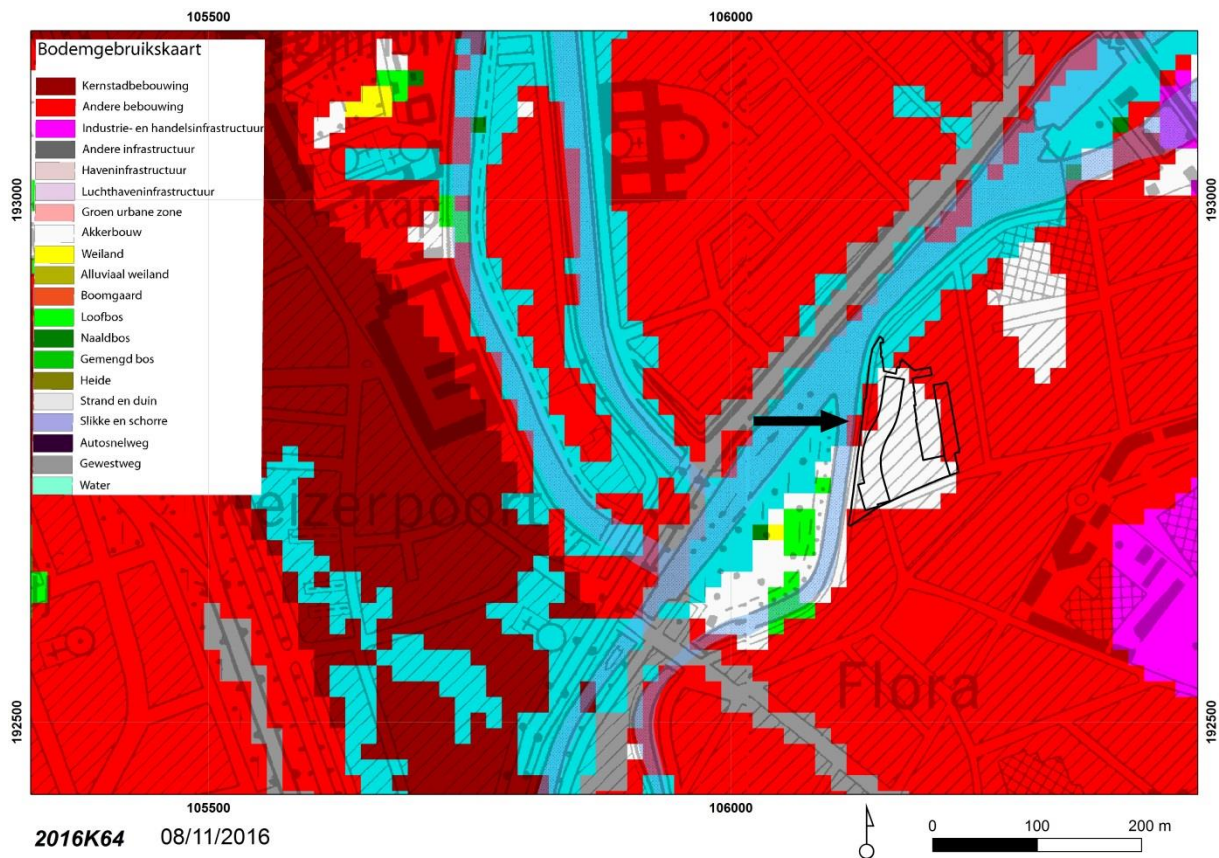
Plan 5: De projectzone is ingekleurd als Antropogeen (door ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd bodemprofiel) (AGIV)

De projectzone zelf is ingekleurd als antropogene bodem. Het projectgebied is volledig omgeven door 19de- en 20ste-eeuwse bewoning met langs de Scheldekaai een opeenvolging van recente hoogbouw. Het huidige braakliggende stuk grond is o.a. het gevolg van de sloop van 6 arbeiderswoningen langsheen de Neerscheldestraat.

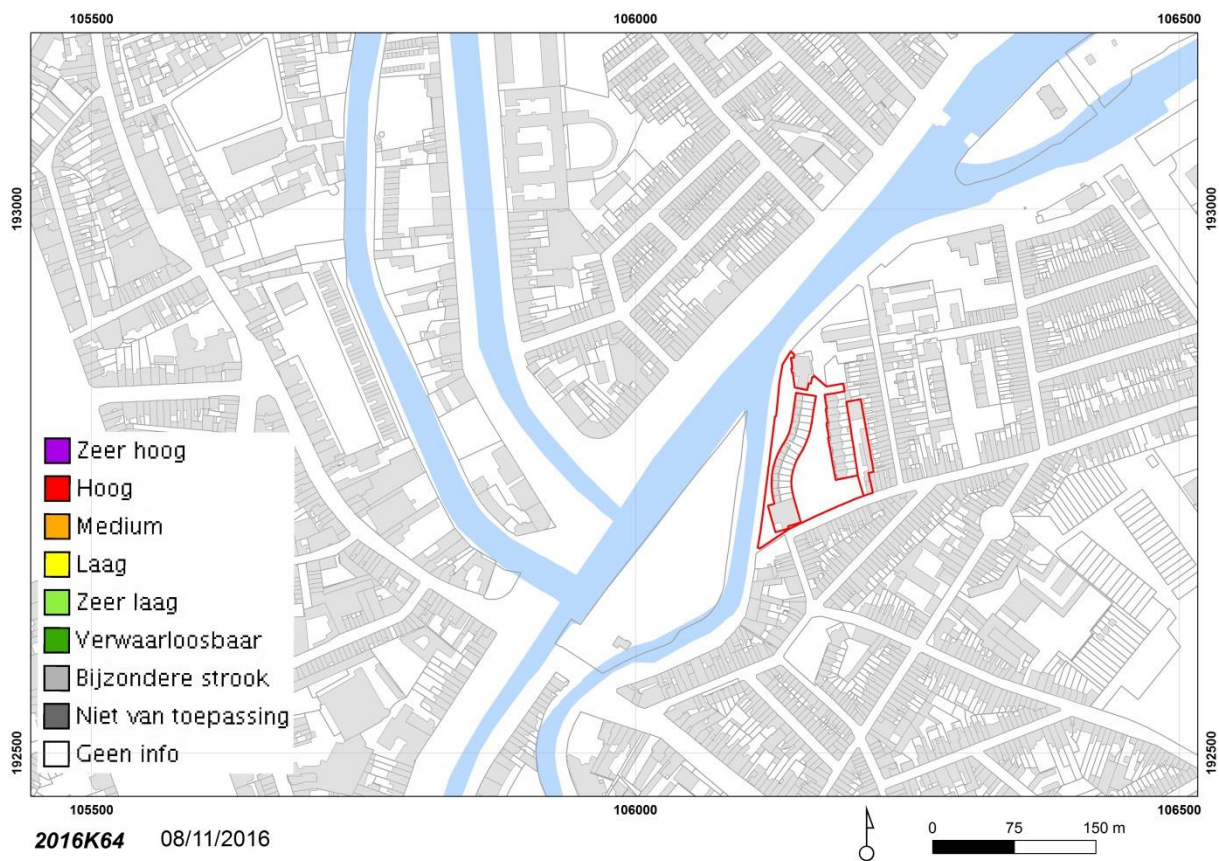
2.2.1.2.2 Bodem, bodemerosie en bodemgebruik

Op de bodemkaart is de plek ingekleurd als antropogene bodem en dus zonder bodemspecificatie.

Bodemerosie en bodemgebruikskaart leveren voor deze geurbaniseerde omgeving met verharde afwerking geen nuttige info.

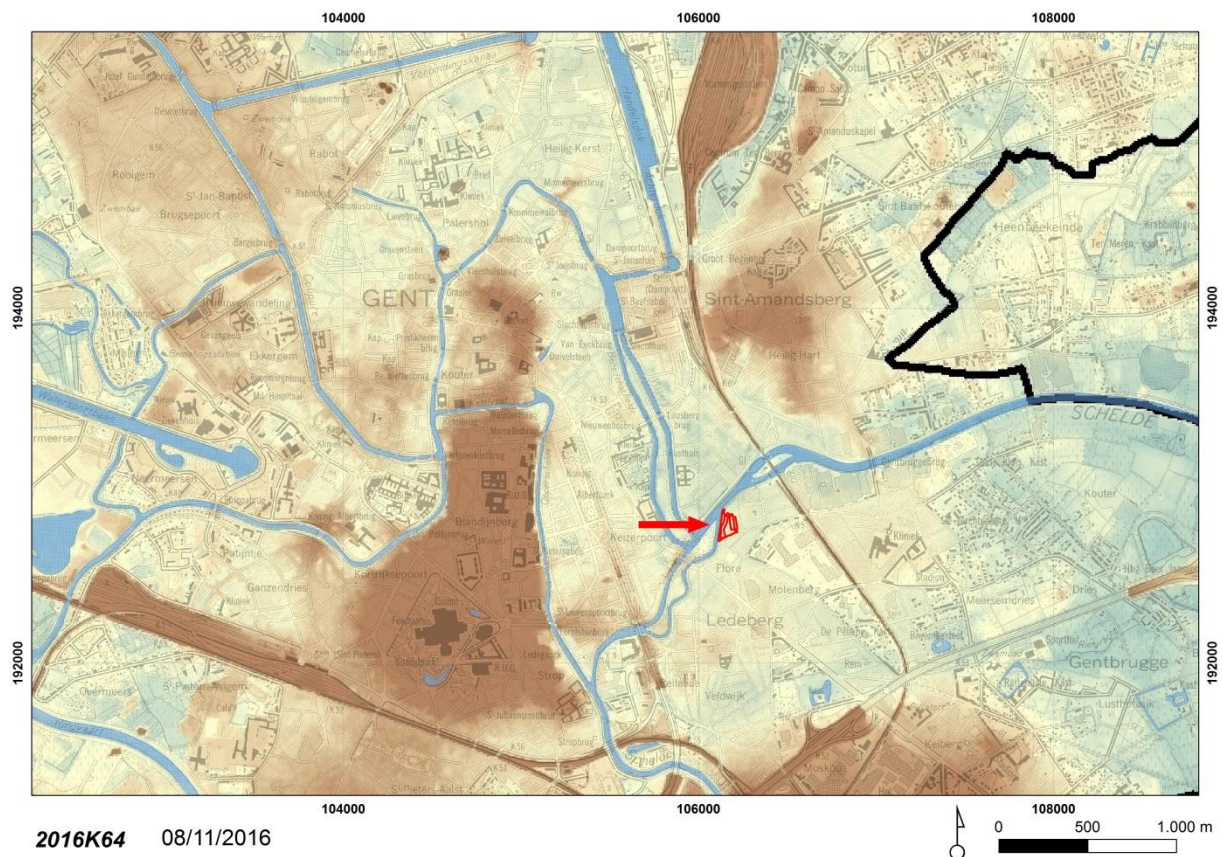
Plan 6: Bodemgebruikskaat(AGIV)

Plan 7: Bodemerosiekaart (Geopunt Vlaanderen)

2.2.1.3 Topografie en hydrografie

Rivierduinen en dekzandruggen waren een wezenlijk onderdeel van het landschap bij het ontstaan en de vroege ontwikkeling van de stad Gent⁴. Zo werd de oudste portus of middeleeuwse handelsstad aangelegd op een dekzandrug (Zandberg), terwijl aan de oostzijde (Sint-Baafsdorp) en in het westen (Ekkergem en Brugse Poort) de rivierduinen en dekzandruggen aan de bewoners de kans boden om in of naast de winterbedding van een rivier toch een veilige woonplaats te bouwen. Terwijl de Sint-Pietersabdij gevestigd is op de Blandijnberg, ligt de Sint-Baafsabdij op het westelijke uiteinde van een dekzandrug. Op de vlakke delen van de dekzandruggen met zandleem werden kouters ontwikkeld, zoals de Sint-Baafskouter, de Mariakerkekouter en de Kouter in het centrum van Gent. Door deze landbouwactiviteiten werden meerdere rivierduinen genivelleerd, waardoor ze definitief uit het landschap verdwenen.

Plan 8: Projectie van de projectzone op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (AGIV)

Gentbrugge is een deelgemeente van Gent en situeert zich ten zuidoosten van de kernstad. Ze wordt aan de noord- en oostzijde begrensd door de Schelde en de gemeentes Sint-Amandsberg, Destelbergen en Heusden, in het zuiden door Melle en Merelbeke en in het westen door Ledeberg. Net ten noorden van het projectgebied situeren zich de Gentbrugse meersen.

Topografisch en naar bodemgesteldheid toe kan men twee goed gescheiden delen onderscheiden, namelijk een relatief hooggelegen en vrij droog zandgebied, 6 tot 14 m boven de zeespiegel en een laag en vochtig kleigebied langs de Schelde dat behoort tot de alluviale vlakte⁵. Het zandige gebied wordt van het westen naar het oosten doorsneden door een brede depressie waarin de Rietgracht

⁴ GELAUDE, F., 2010.

⁵ VANDENHOUTE, J. & VAN DOORNE, V. (Dir.), *Zoeken naar Gentbrugges verleden*, Gent, 1981, p. 4.

stroomt die van Ledeberg komt en langs het Braemkasteel naar de Schelde afvloeit. De monding van de beek bevond zich aan de westkant van de meander die door de rechtekking van de Schelde, gestart in 1870, werd afgesneden. De Rietgracht komt uit de Schelde op Ledebergs grondgebied en was de gegraven grensaanduiding tussen Ledeberg en Gentbrugge⁶. Vanaf de Brusselsesteenweg liep deze onder de huidige stelplaats van de Lijn met twee armen om dan ter hoogte van de Oude Brusselseweg weer samen te komen. Langs het Braemkasteel liep het verder richting Driebeek en Dries naar de wijk "Bos". Nu is deze zo goed als volledig overwelfd of door buizen geleid. Het enige zichtbare deel situeert zich aan de Emiel Van Swedenlaan-Koningsdonkstraat waar ze tot in de Schelde loopt.

Door de vele bochten van de Schelde kon het water niet snel genoeg stromen en zocht het zich een weg buiten de bedding waardoor deze Scheldeboorden zeer vaak overstroomden en zeer vruchtbare gronden opleverden. De alluviale vlakte van de Schelde, de Gentbrugse meersen, wordt doorsneden door het oostwaarts gerichte tracé van de autosnelweg naar Antwerpen die met zijn opgehoogde constructie het omgevend landschap beheerst.

Het projectgebied situeert zich op de grens van het alluvium van de Schelde en de hoger gelegen gronden waarop aan landbouw werd gedaan (zie cartografische gegevens).

Plan 9: Doorsnede op het terrein met de verschillende hoogtes in TAW (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie Gent)

⁶ DE BLEECKER, M., *Gentbrugge. 8 eeuwen geschiedenis*, Drongen, 2009, p. 6.

2.2.2 Gekende archeologische waarden

2.2.2.1 Historisch onderzoek

De naam Gentbrugge zou ontleend zijn van een brug die ten oosten van de Sint-Baafsabdij over de Schelde moet hebben gelegen en die volgens historische aantekeningen⁷ in 1217 vernieuwd moet zijn.⁸ De naam van het dorp komt voor in diverse vormen⁹. In 1152 schreef men *Gheetenbrugghe*, in 1160 *Ghentbrugghe*, in 1165 *Ghintbrugge*, in 1169 *Gentbrugge*, in 1177 *Gendbrugge*, in 1180 *Ghenbrugge*, in 1204 *Gentbrughe*, in 1212 *Gentbriga*, in 1220 *Gentbrucse*, in 1238 *Ghendbrigga*, in 1247 *Gembrughe*, in 1254 *Gentbrughe*, in 1366 *Ghentbrueghe*, in 1422 *Ghentbrucghe*, in 1438 *Ghendbrugghe*, in 1463 *Ghendbrucghe*, in 1478 *Gendbrugghe*, in 1552 *Ghendtbrugghe* en in 1616 *Gentbrugge*.

Het dorp Gentbrugge kwam aanvankelijk tot ontwikkeling op het meest noordelijke deel van het zandige gebied met een oude dorpskern en de kerk¹⁰. Gelegen aan de rechteroever van de Schelde lag Gentbrugge in het *pagus Brabantensis* en later in het graafschap Aalst¹¹. De dorpsgemeenschap behoorde tot het begin van de 13de eeuw toe aan de graven van Vlaanderen. De dorpskern ontwikkelde zich op het noordelijke deel van de hogere zandgronden en stond enkel in verbinding met Gent en Ledeberg. De kerk wordt, als kapel bij een adellijk site, in zijn jongere fasen gekend als de Oude Kluis aan de Gentbruggekuuter, reeds vermeld in 12de-eeuwse bronnen. Ze werd door Heer Robrecht, deken van Schellebelle, in 1165 geschonken aan de Sint-Baafsabdij, waarna ze waarschijnlijk in de 14de eeuw tot parochiekerk werd ingewijd. Het kapittel van Sint-Baafs behield het patroonrecht tot 1568 waarna ze onder het gezag van de bisschop kwam. Een oorkonde vermeldt een brand in 1377 die de kerk en de nabijgelegen kluis verwoestte. Bij de herbouw werden kluis en kerk omgevormd tot één geheel. Het was vermoedelijk een eenbeukige kerk met transept, opgetrokken in Doornikse kalksteen in romaanse stijl. Aan de noord- en zuidzijde moeten bijgebouwen gestaan hebben. In de 19de eeuw werd de oude kerk, op het huidige kerkhof, afgebroken omwille van te bouwvallig. Ze werd opnieuw gebouwd in neogotische stijl aan het latere Gentbruggeplein.

In 1234 werd een stuk grond, gelegen bij de monding van de Rietgracht in de Schelde, door Willem van Ameide, een Gentse patriciër, geschonken aan de Arme Claren, voor het bouwen van een klooster¹². Door de door Paus Urbanus IV uitgevaardigde regel (1261) waarbij het bezit van wereldlijke goederen toegelaten werd, werden de Arme Claren, Rijke Claren. Reeds in 1280 was het klooster zo vervallen dat de zusters zich richtten tot de abt van Sint-Baafs om de *Guldenmeersch*, een leen van de abdij, te verkrijgen voor de bouw van een nieuw klooster. Reeds in 1284-1285 was het nieuwe klooster opgetrokken in de bocht van de Schelde (in de huidige Bassijnwijk). Aan de hand van het Panoramisch Gezicht op Gent¹³ van 1534 kan gesteld worden dat het geheel omringd was door een muur met twee poortjes langs de Scheldekant. Eén ervan was waarschijnlijk een waterpoort waardoor zich binnen de muur een vijver vormde. Binnen het areaal situeerde zich een zaalkerk, het huis van de abdis, slaap-, werk- en eetzaal, een ziekenkamer, stallingen en schuren, boomgaarden, weilanden en moestuinen. Klooster en gasthuis werden door de stad geconfisqueerd en gefortificeerd tijdens het beleg van het

⁷ DE POTTER, F. & BROECKAERT, J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, reeks I deel 3, Gent, 1864-1870, p. 3.

⁸ DE BLEECKER, M., 2009, p. 7.

⁹ DE BLEECKER, M., 2009, p. 7.

¹⁰ DE POTTER, F. & BROECKAERT, J., 1864-1870, p.18-24; VAN WITTENBERGHE, O., *Zo was... Gentbrugge*, Antwerpen, 1972; VANDENHOUTE, J. & VAN DOORNE, V. (Dir.), 1981, p. 4; DE BLEECKER, M., 2009, p. 7.

¹¹ VANDENHOUTE, J. & VAN DOORNE, V. (Dir.), 1981, p. 20-21.

¹² DE POTTER, F. & BROECKAERT, J., 1864-1870, p. 24-33; VANDENHOUTE, J. & VAN DOORNE, V. (Dir.), 1981, p. 21-22; DE BLEECKER, M., 2009, p. 12-14; STEURBAUT, P., *Rijke Klaren in Gentbrugge*, (*Erfgoedmemo*, nr. 4), Gent, 2003.

¹³ STAM, Stad Gent.

Spanjaardenkasteel om vernietigd te worden in 1578. Op de plaats van de gebouwen kwam een pachthoeve “Hoeve van Aelbroeck”.

De projectzone situeert zich net buiten de 14de-eeuwse stadsomwalling van Gent¹⁴, nabij de Keizer- of Brusselse Poort. Met het graven van de Keizervest in 1378-1384 wilde men beide Schelde-armen met elkaar verbinden. De Brusselse Poort kwam er bij het samenkomen van de oude landweg die Gent met Brabant verbond en de Keizervest, en vlak bij de plek waar de Schelde Gent verliet. De versterkte poort werd omstreeks 1384 opgetrokken. Toen de stadsomwalling in de 16de eeuw door het calvinistische bestuur werd aangepast, kreeg het verdedigingssysteem rond de Brusselse Poort er een bastion bij. De ontmanteling en de sloop van de poort en de bijhorende bolwerken was in 1790 een feit. Om de stadstolrechten voorts georganiseerd te kunnen innen, werd er in 1808 een zogenoemde ‘empirepoort’ opgetrokken naar ontwerp van Jean-Baptiste Pisson (1763-1818). Een fraai ijzeren hekwerk, geflankeerd door pijlers, en begeleid door een wachthuis met gevelcolonnade. Deze stedelijke afbakening verdween in 1860 met het afschaffen van de vermelde octrooirechten en droeg bij tot het openbreken van de stadsgrenzen voor nieuwe ontwikkelingen.

De Oude Brusselsesteenweg, een oude landweg, en de latere steenweg op Brussel, werd in de jaren 1704-1708, aangelegd. Deze werden belangrijke aantrekkingsassen voor bewoning, zoals op de kaart van Ferraris¹⁵ (1777-1779) duidelijk is¹⁶.

In de overgangszone van de droge naar de natte gronden ontwikkelden zich meerdere walsites¹⁷. Het was vanouds een uitverkoren gebied voor talrijke luthoven van de gegoede burgerij. Sommige gaan terug op oudere vestigingen van Gentse patriciërsfamilies. De meeste waren voorzien van walgrachten en een opper- en voorhof. Zij lagen verspreid over de hele gemeente. Voorbeelden hiervan zijn Oude Kluis (Gentbruggekouter), Braemkasteel (Braemkasteelstraat), Coninxdonck (Koningsdonkstraat), Vilainkasteel (Braemkasteelstraat) en het Hof De Guchteneëre (Achterdries).

De aanleg van de spoorweg met het uitgebreide vormingsstation heeft de industriële activiteiten mee aangezwengeld. Tevens bleek ook de Scheldeoever hiervoor van belang. De in deze gebieden traditionele landbouwactiviteiten en vanaf de 19de eeuw bloementeel, werden naar de buitenwijken verdrongen toen de industriële ontwikkeling met de hiermee gepaarde woonuitbreidingen hoogtij vierde. Na WOII werden alle open ruimten op de drogere zandgronden door woonuitbreiding ingenomen, vaak als lintbebouwing, maar ook als gegroepeerde verkavelingen. Dit verklaart het vaak grillige secundaire stratenpatroon en de heterocliete bouwwijze¹⁸.

Na het bouwen van de werkhuizen voor de spoorwegen kwamen steeds meer mensen zich vestigen aan het Arsenaal. Langs de Brusselsesteenweg en rond de Bruijloftstraat situeerden zich verspreide hofsteden en bloemisterijen waartussen een nieuwe Sint-Eligiuskapel¹⁹ gebouwd werd om aan de bevolkingsgroei tegemoet te komen.

Onder impuls van Louis Van Houtte was Gentbrugge in de tweede helft van de 19de eeuw uitgegroeid tot één van de voornaamste centra van de sierbloementeel in het Gentse. De vele tuinbouwbedrijven bevonden zich verspreid in het centrum der gemeente en voorts voornamelijk gevestigd aan de Brusselsesteenweg. De vrijgekomen gronden der bloemisterijen na WOI, als gevolg van liquidatie of

¹⁴ LALEMAN, M.C. (dir.), *Kleurrijk – Wynantz & Gent omstreeks 1820*, Gent, 2015, p. 160-163.

¹⁵ Koninklijke Bibliotheek van België.

¹⁶ VANDENHOUTE, J. & VAN DOORNE, V. (Dir.), 1981, p. 4-5.

¹⁷ VANDENHOUTE, J. & VAN DOORNE, V. (Dir.), 1981, p. 7.

¹⁸ VANDENHOUTE, J. & VAN DOORNE, V. (Dir.), 1981, p. 4-5.

¹⁹ DE BLEECKER, M., 2009, p. 27-30.

verplaatsing naar goedkopere gronden, werden stelselmatig verkaveld. Zo ontstonden vooral aan het Arsenaal nieuwe woonwijken waaronder enkele villawijken. Sinds de Tweede Wereldoorlog ondergaan de kasteelparken hetzelfde lot, evenals (recenter) een deel der landbouwgronden met uitzondering van de strook gevormd door de Scheldemeersen.

2.2.2.2 Cartografische gegevens

Plan 10: Het projectgebied aangeduid op een detail van de kaart van Horenbault, 1619 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief)

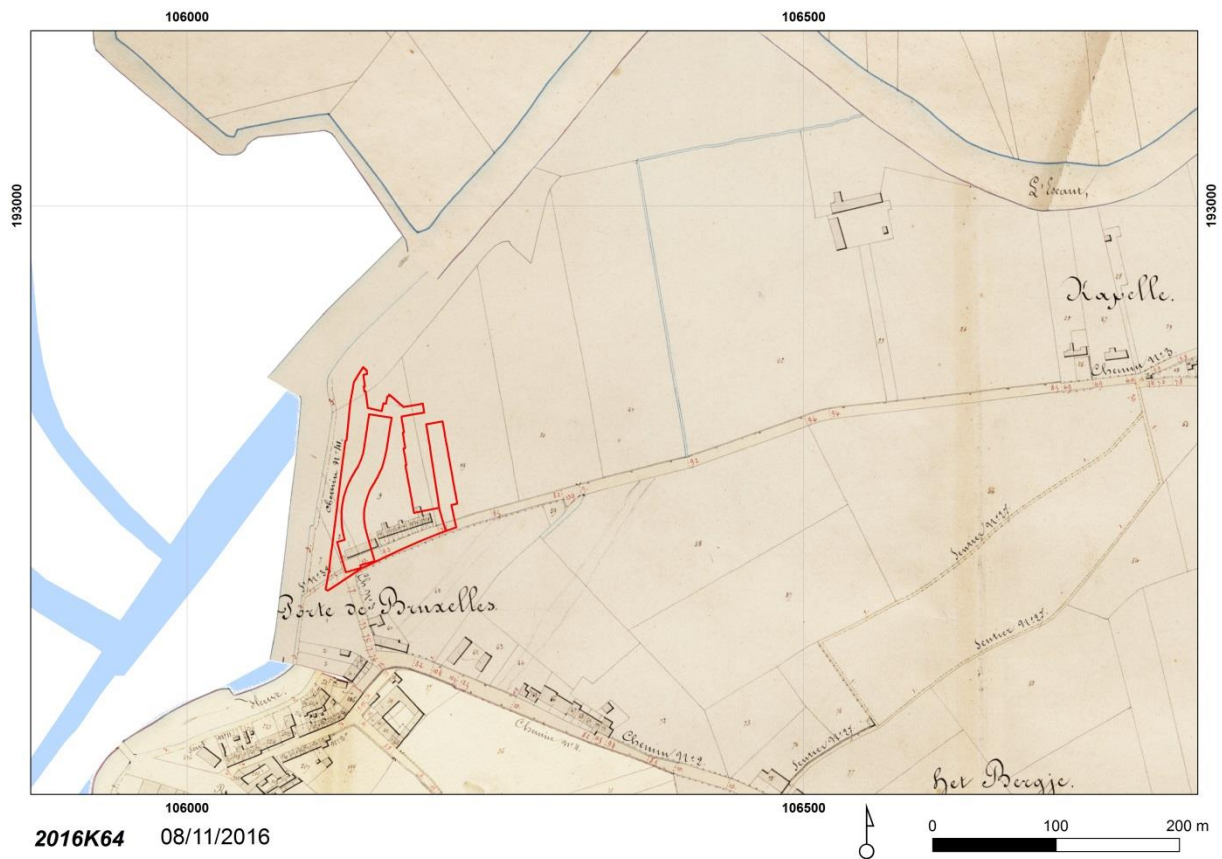
Op het plan van Horenbault (1619) is duidelijk te zien hoe het projectgebied zich situeert ten opzichte van de grens tussen het Schelde-alluvium en de hogere gronden voor landbouw. Ten noordoosten situeert zich het areaal van het Klooster van de Rijke Klaren (zie hoger). In het kader van de inventarisatie van de walsites aan de hand van de kaart van Horenbault²⁰ (1619), door Stadsarcheologie en Stadsarchief Gent, werd deze site opgenomen als WSH063²¹.

Plan 11: Detail uit het stadsplan van Hendrik Hondius in de *Flandria Illustrata* van Antonius Sanderus, 1641-1735 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief, SAG_IC_DK_1_13)

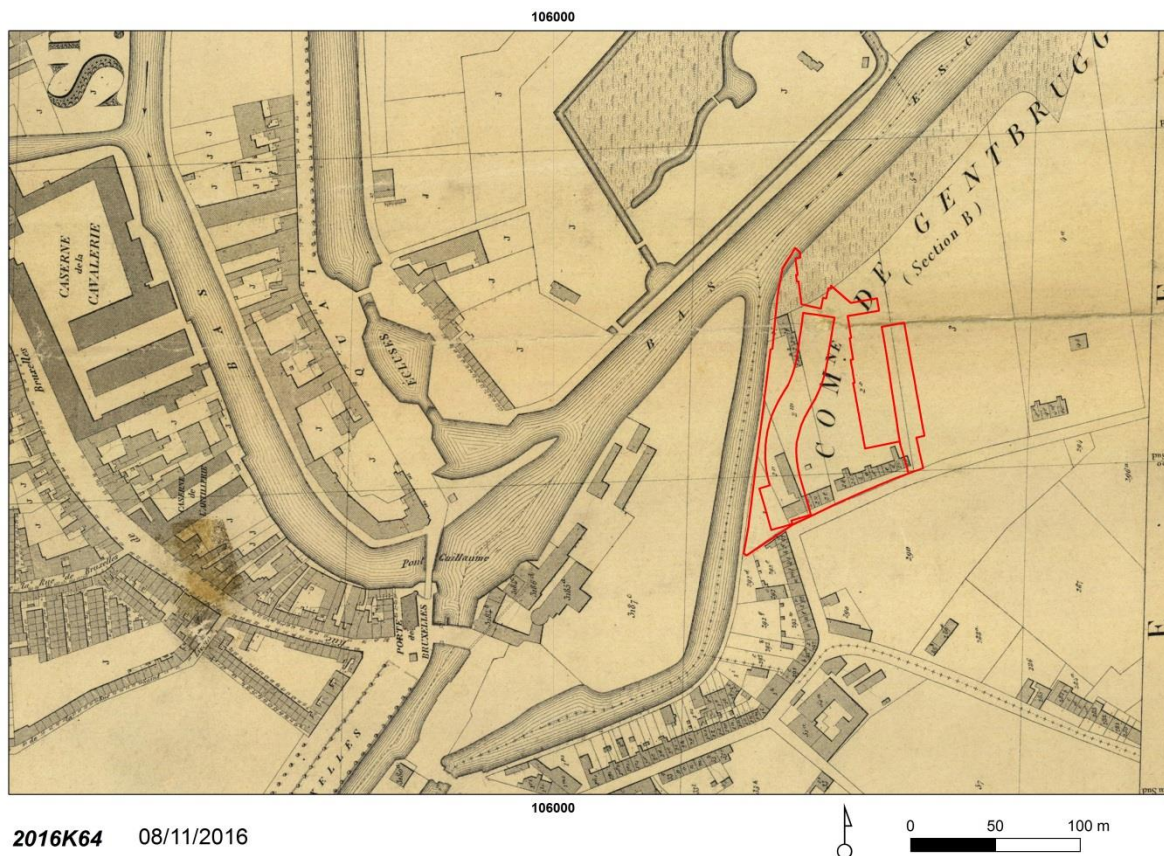
²⁰ CHARLES, L., LALEMAN, M.C., LIEVOIS, D. & STEURBAUT, P., *Van walsites en speelhoven. Het Vrije van Gent bij Jacques Horenbault (1619)*, Gent, 2008.

²¹ CHARLES, L., e.a., 2008, p. 212-214.

Plan 12: Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding van het projectgebied (Provincie Oost-Vlaanderen)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) en het plan van P. en L. Gérard (1855) zijn langs de Neerscheldestraat de arbeiderswoningen zichtbaar die momenteel gesloopt zijn binnen het projectgebied.

Plan 13: Het projectgebied op de kaart van P. en L. Gérard (1855) (Gent, privécollectie André Coene, Martine De Raedt)

2.2.2.3 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Aan de hand van de CAI worden volgende sites opgesomd. CAI-locaties 157833, 157522, 157523 en 151273 hebben alle betrekking op de hoger besproken kloostersite van de Rijke Klaren (late 13de-eind 16de eeuw)²². Reeds in de jaren 80 werden archeologische vaststellingen gedaan in de Bassijnstraat²³ en de Guldenmeers²⁴. Het betreffen bakstenen muurrestanten en skeletresten die bij bouwwerkzaamheden konden opgetekend worden. In 2009 werden skeletresten aangesneden²⁵ die eveneens in verband kunnen gebracht worden met de kloosterzusters. Het ging om een laatmiddeleeuwse houten kistbegrafing van een vrouw van ca. 40 jaar, dat later doorsneden werd door wat waarschijnlijk een ander graf was met de restanten van een mannelijk individu. CAI: 151273 gaat om de hoger beschreven walsite WSH063 op de kaart van Horenbault.

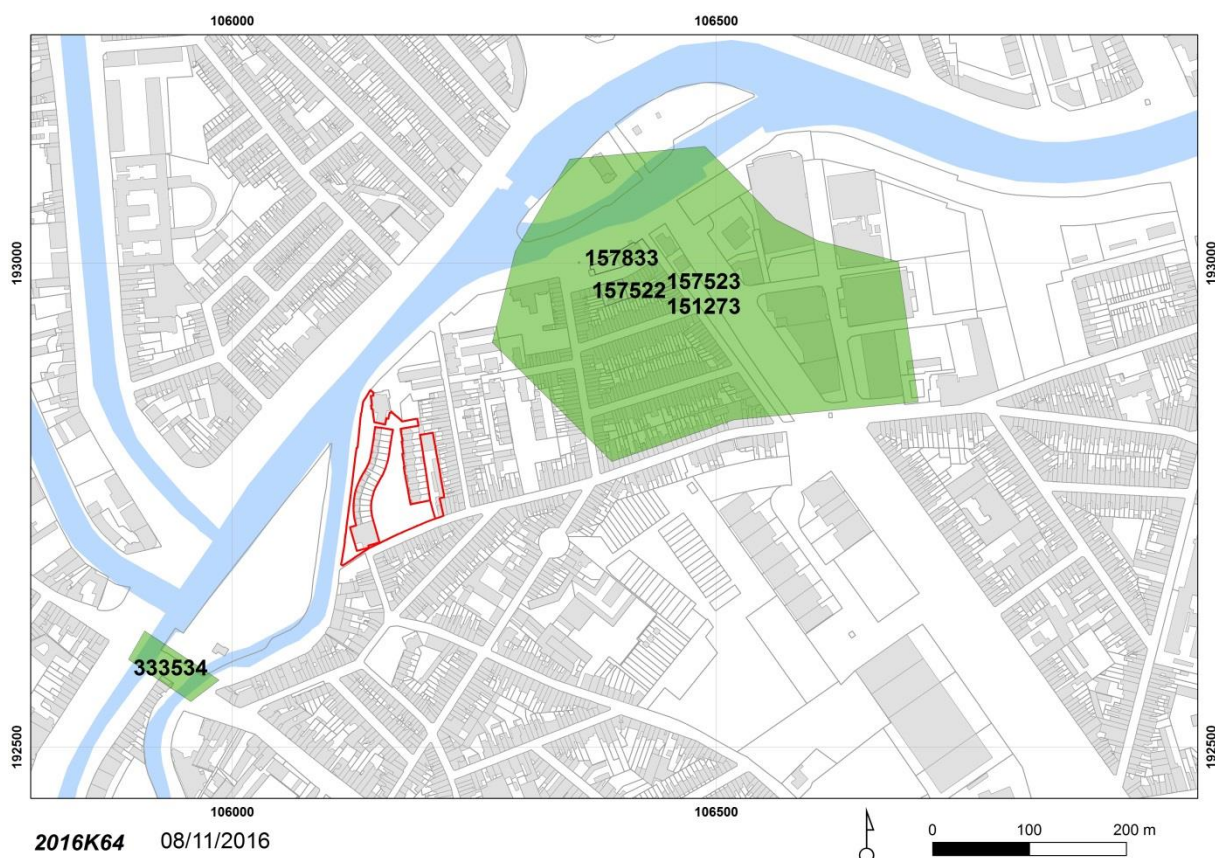
CAI: 333534 verwijst naar een bij Stadsarcheologie Gent niet gekend relict.

²² STEURBAUT, P., 2003.

²³ LALEMAN, M.C., *Vondstmeldingen. Gentbrugge, Bassijnstraat 51*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, jg. 8 nr. 3, Gent, 1984, p. 61-62.

²⁴ LALEMAN, M.C., *Vondstmeldingen. Gentbrugge, Guldenmeers 17-25*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, jg. 8 nr. 3, Gent, 1984, p. 62-63.

²⁵ BERKERS, M., GERNAY, M., LALEMAN, M.C. & STEURBAUT, P., *Gentbrugge, Guldenmeers 15*, in: *Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. (Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4)*, Gent, 2010, p. 201-207.

Plan 14: De op de CAI aangeduide en hoger besproken relevante archeologische relictten (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

2.2.2.4 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader²⁶

-Huizenrij van arbeiderswoningen²⁷, Sasstraat zonder nummer, 1-11, 15, is vastgesteld als bouwkundig erfgoed (vaststellingsbesluit 05-10-2009).

2.2.3 Conclusie en synthese

2.2.3.1 Algemeen

Het projectgebied ligt langs de Neerscheldestraat en Scheldekaai in de deelgemeente (Oud) Gentbrugge. Het betreft een aanvraag tot verkaveling voorafgaand aan een nog niet nader bepaalde nieuwbouw. De percelen liggen momenteel braak als gevolg van eerdere slopingen. Aangezien er nog geen concrete bouwplannen zijn, is voor het beoordelen binnen deze archeologienota uitgegaan van de volledige oppervlakte van de projectzone en een maximale verstoring.

²⁶ BOGAERT, C., LANCLUS, K. & VERBEECK, M., 1983.

²⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Huizenrij van arbeiderswoningen, Inventaris Onroerend Erfgoed*, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/26501> (geraadpleegd op 8 november 2016).

Een historische studie van het projectgebied leert dat dit deel net buiten de 14de-eeuwse stadsomwalling lag, nabij de Brusselse Poort. Met het graven van de Keizervest in 1378-1384 wilde men beide Schelde-armen met elkaar verbinden. Toen de stadsomwalling in de 16de eeuw door het calvinistische bestuur werd aangepast, kreeg het verdedigingssysteem rond de Brusselse Poort er een bastion bij. Eind 18de eeuw kwam er een tweede. De projectzone kijkt als het ware naar de locatie van de voormalige bastionering. De wijken net buiten de stad ontwikkelden zich vanaf het midden van de 19de eeuw tot een belangrijk tuinbouwgebied. De bebouwing in de Neerscheldestraat is 19de- en 20ste-eeuws, met binnen de projectzone de oudste, reeds gesloopte, (arbeiders)woningen van de Neerscheldestraat.

Uit de ligging van de projectzone en de 19de-20ste-eeuwse bebouwing in dit gebied, dit gecombineerd met de gekende gegevens uit de ruimere omtrek kan men concluderen dat er voor deze plek geen aanwijzingen zijn voor archeologische relictten.

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?

De diverse bronnen geven geen aanwijzingen voor eventueel archeologisch potentieel. Kaartmateriaal toont duidelijk de grens tussen het alluvium en de hogere landbouwgronden. De 19de-eeuwse kaarten tonen bewoning als enige aanwijzingen voor het grondgebruik.

- Welke gebruiksevolutie kende het terrein en wat was de impact ervan op eventuele archeologische sites?

Er gebeurt in de 19de eeuw een transitie van landbouwgronden naar de opkomst van de eerste bewoning. In casu van het projectgebied gaat het om de eerste bebouwing langs de Neerscheldestraat en dit in de vorm van arbeiderswoningen. Op het einde van de 20ste eeuw werden deze gesloopt en werd tevens langs de Scheldekaai hoogbouw aangelegd. De open percelen van het projectgebied hebben hierbij gefungeerd als werfzone. Aangezien ter hoogte van het projectgebied voor de nieuw aan te leggen bewoning langs de Neerscheldestraat geen archeologisch potentieel verwacht wordt, is de bewaring van de ondergrond niet relevant.

- Wat is de impact van de geplande werken?

De geplande werken omvatten momenteel een verkavelingsaanvraag om later over te gaan tot bebouwing langs de Neerscheldestraat. Daar zijn nog geen concrete plannen voor, waardoor is uitgegaan van een maximale bodemverstoring. Daar het verleden van het projectgebied bestaat uit in hoofdzaak 19de-eeuwse arbeiderswoningen die reeds gesloopt zijn, evenals de organisatie van de werf voor de hoogbouw langs de Scheldekaai is de vermoedelijke waarde van het bodemarchief op archeologisch vlak nihil.

- Is het nodig andere vormen van vooronderzoek in te schakelen om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden?

Op basis van dit uitgebreide bureau-onderzoek en de wetenschap dat bij de verstoringen geen archeologische sites zullen aangesneden worden, stelt Stadsarcheologie Gent geen archeologisch (voor)onderzoek voor, voorafgaand of gepaard met de werken. Het assessment van de historische, cartografische en gekende archeologische gegevens doet vermoeden dat er geen aanwijzingen zijn voor het vernietigen van het eventuele beperkte archeologische potentieel bij de uitvoering van de verkavelings- en nieuwbouwproject.

2.2.3.2. Conclusie gericht op niet-gespecialiseerd publiek

De aanvraag tot verkavelingsvergunning is na de reeds gebeurde sloop van diverse bebouwing, een tweede stap om vervolgens over te gaan tot een nieuwbouwproject langs de Neerscheldestraat. De voorhanden zijnde archivalische, archeologische en topografische bronnen tonen aan dat geen (gekende) archeologische sites worden aangesneden. De aard van de ingrepen en het minimale verwachtingspatroon, op archeologisch gebied, van deze projectzone laten toe te concluderen dat enige archeologisch ingreep in de bodem niet relevant is.

2.2.3.3 Conclusie gericht op gespecialiseerd publiek

De aanleiding voor deze archeologienota is de verkavelingsaanvraag voor percelen met een totale oppervlakte van 6999.69 m², in het kader van latere nieuwbouwprojecten langs de Neerscheldestraat waarvoor nog geen concrete plannen bestaan. Het bureau-onderzoek heeft voornamelijk gepoogd een antwoord te formuleren of er eventuele relevante sporen van de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie op het terrein zouden bewaard zijn. Dit gebeurde voornamelijk aan de hand van het voorhanden zijnde historische bronnen en kaartmateriaal.

Aan de hand van het assessment van de archivalische, archeologische en topografische bronnen kan geconcludeerd worden dat geen (gekende) archeologische sites worden aangesneden binnen het projectgebied. Het gaat hier voornamelijk om het grensgebied van het vroegere Schelde-alluvium en de hogere gronden. Pas op 19de-eeuws kaartmateriaal is de eerste bebouwing te zien, arbeiderswoningen die ondertussen reeds gesloopt zijn. Hierdoor stelt Stadsarcheologie Gent dat enige archeologisch ingreep in de bodem niet relevant is. De aard van de ingrepen, de bestaande verstoring alsook het minimale verwachtingspatroon, op archeologisch gebied, van deze projectzone laten toe te concluderen dat enige archeologisch ingreep in de bodem niet relevant is.

2.3 Relevante bibliografie

BERKERS, M., GERNAY, M., LALEMAN, M.C. & STEURBAUT, P., *Gentbrugge, Guldenmeers 15*, in: *Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. (Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4)*, Gent, 2010, p. 201-207.

BOGAERT, C., LANCLUS, K. & VERBEECK, M. *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent, Fusiegemeenten*, in: *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4ND*, Brussel – Gent, 1983.

CHARLES, L., LALEMAN, M.C., LIEVOIS, D. & STEURBAUT, P., *Van walsites en speelhoven. Het Vrije van Gent bij Jacques Horenbault (1619)*, Gent, 2008.

DE BLEECKER, M., *Gentbrugge. 8 eeuwen geschiedenis*, Drongen, 2009.

DE POTTER, F. & BROECKAERT, J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, reeks I deel 3, Gent, 1864-1870.

GELAUDE, F., *Gent. Rivierduinen en dekzandruggen*, (Erfgoedmemo, nr. 44), Gent, 2010.

LALEMAN, M.C., *Vondstmeldingen. Gentbrugge, Bassijnstraat 51*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, jg. 8 nr. 3, Gent, 1984, p. 61-62.

LALEMAN, M.C., *Vondstmeldingen. Gentbrugge, Guldenmeers 17-25*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, jg. 8 nr. 3, Gent, 1984, p. 62-63.

LALEMAN, M.C. (dir.), *Kleurrijk – Wynantz & Gent omstreeks 1820*, Gent, 2015, p. 160-163.

STEURBAUT, P., *Rijke Klaren in Gentbrugge*, (Erfgoedmemo, nr. 4), Gent, 2003.

VANDENHOUTE, J. & VAN DOORNE, V. (Dir.), *Zoeken naar Gentbrugges verleden*, Gent, 1981.

VAN WITTENBERGHE, O., *Zo was... Gentbrugge*, Antwerpen, 1972.

www.gent.be

www.dov.vlaanderen.be

2.4 Bijlagen

2.4.1. Plannenlijst

projectcode	2016K64
plannenlijst	
plannummer	plan 1
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2015
plannummer	plan 2
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	1981
plannummer	plan 3
type plan	tertiair geologische kaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2004
plannummer	plan 4
type plan	kwartair geologische kaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	onbekend
plannummer	plan 5
type plan	bodemkaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2006

plannummer	plan 6
type plan	bodemgebruikskaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2006
plannummer	plan 7
type plan	bodemerosiekaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2006
plannummer	plan 8
type plan	digitaal hoogtemodel
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	onbekend
plannummer	plan 9
type plan	hoogteplan
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 10
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Horenbault
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1619
plannummer	plan 11
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Hondius

aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1641-2016
plannummer	plan 12
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Atlas der Buurtspoorwegen
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1841
plannummer	plan 13
type plan	historische kaart
onderwerp plan	P. en L. Gérard
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1855
plannummer	plan 14
type plan	kadasterkaart
onderwerp plan	CAI-vondsten
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2001-2016

2.4.2. Fotolijst

projectcode	2016K64
fotolijst	
fotonummer	foto 1
type foto	luchtfoto
onderwerp foto	locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2015

Thesaurus

Agentschap: De entiteit die door de Vlaamse Regering belast is met de beleidsvoorbereiding, de beleidsuitvoering, de beleidsmonitoring en de beleidsevaluatie inzake onroerend erfgoed.

Archeologie: Het bestuderen van overblijfselen en voorwerpen of een ander spoor van menselijk bestaan in het verleden, alsook de bestaansomgeving van de mens, waarvan het behoud en de bestudering bijdragen tot het reconstrueren van de bestaansgeschiedenis van de mensheid en haar relatie tot de natuurlijke omgeving en ten aanzien waarvan opgravingen, ontdekkingen en andere methoden van onderzoek betreffende de mensheid en haar omgeving betekenisvolle bronnen van informatie zijn.

Archeologienota: Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek, met administratieve gegevens, een verslag over de resultaten van het onderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen.

Archeologisch onderzoek: Het gebruik van technieken en methoden waarmee archeologische sites, archeologische zones of delen ervan worden opgespoord en onderzocht met inbegrip van archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen.

Archeologische opgravingen: Een archeologische opgraving is het gebruik van wetenschappelijke methoden en technieken waarmee doelbewust de ondergrondse, aan de oppervlakte of onder water aanwezige archeologische artefacten en archeologische sites worden opgespoord, vrijgelegd en door opgraving worden onderzocht en waarbij de archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten archeologische ensembles vormen.

Archiefonderzoek: Archiefonderzoek omvat onderzoek in een archief (bestaat uit documenten die een bepaalde organisatie, familie en persoon voortbrengt of ontvangt om aan te tonen dat die zijn/haar opdracht goed uitvoert of bepaalde rechten kan laten gelden). In de archeologische wereld heb je meestal archieven van instellingen (overheid, universiteiten) of privé-personen (verzamelaars) die opgravingen hebben verricht en hebben gedocumenteerd. Wordt gebruikt voor archivalisch onderzoek.

Bastions: Een bastion is een vijfhoekige aarden of stenen uitbouw van een verdedigingswerk naar oorspronkelijk Italiaans ontwerp, ook wel bolwerk of dwinger geheten.

Bodem: Het bovenste deel van de aardkorst waarin planten kunnen wortelen, samengesteld uit minerale deeltjes en organisch materiaal, inclusief levende organismen. Een bodem ontstaat uit de verweringsproducten van lokale gesteenten of uit afgezette, losse sedimenten.

Bodemstructuur: aggregatietoestand van organische en minerale deeltjes in een sediment tot grotere aggregaten, bepaald door de soort en intensiteit van de onderlinge verbindingen.

Bureauonderzoek: Bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte bouwkundige of archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, omvattende de aan- of afwezigheid, de aard en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit ervan.

Centrale Archeologische Inventaris: Databank die archeologische vondstlocaties en indicatoren daartoe in het Vlaams Gewest in kaart brengt en de beschikbare informatie bundelt (afkorting: CAI).

Dekzandruggen: Een dekzandrug is een zandrug overwegend opgebouwd met tijdens de ijstijden (toendrastormen) afgezet dekzand, vaak op de overgang van toenmalige onbegroeide naar begroeide gebieden.

Historische studie: Historische studie is de studie van historische bronnen, zoals documenten en historisch kaartmateriaal. Bepaalde relictten kunnen in historische bronnen reeds vermeld zijn en op oude kaarten weergegeven zijn. Dit geeft interessante bijkomende informatie omtrent de vondsten en de bewaringstoestand in die periode.

Kloosters: Een klooster is een gebouwcomplex voor mensen die religieuze geloften hebben afgelegd en in gemeenschappen van een religieus instituut leven. Kloosters vallen onder het gezag van een lokale bisschop, terwijl een abt of abdis aan het hoofd staat van een abdij. In een klooster kan men enkele standaardruimten afbakenen waaronder de kapittelzaal, het calefactorium (warme ruimte), de kloosterkerk, de slaapzaal, de refter, het scriptorium (waar documenten werden gekopieerd) enz...

Middeleeuwen: Verwijst naar de periode in West-Europa van grofweg de 5de tot de 15de eeuw. De verschillende stijlen die zich tijdens deze periode ontwikkelden kenmerken zich door de evolutie van de Grieks-Romeinse traditie naar een meer christelijke thematiek, door de energieke geest van de Germaanse volken en door de bloeiende nieuwe steden die werden bevolkt door vrije burgers.

Rivierduin: Een rivierduin is een duin(complex) ontstaan in of langs een (voormalige) riviervlakte, gevormd door het verstuiven van zand uit een droogliggende alluviale vlakte.

Stadsomwallingen: Een stadsomwalling is het geheel van verdedigingswerken rondom een stad, nl. grachten, wallen, muren, torens, enz..., bedoeld om de stad te beschermen tegen invallen van buitenaf. Tijdens de eerste stadsontwikkelingen bestonden deze stadsomwallingen uit aarden wallen, later werden deze wallen vervangen door stenen muren.

Stadspoorten: Een stadspoort is een versterkte bouwconstructie in een stadsmuur die toegang geeft tot de stad.